

TŪKSTANTMEČIO ŽIEDAI

Apie gražias pilietines iniciatyvas

PERPETUA DUMŠIENĖ

(Tęsinys. Pradžia 2010 m. sausio 23 d. „Kultūroje“)

ŽOLYNŲ TAKAS LIETUVAI

Didžiojo karo muziejuje pakvipo Lietuvos laukų žolynais. Ši neįprastą kvapą muziejuje paskleidė dar niekur neregėtas beveik 40 m ilgio takelis, kuriame eilutėmis tvarkingai suasta mažiausiai tūkstantis rūšių spalvingų žolynų. „Esu laiminga, galėdama šį Lietuvos vardo 1000-mečiui skirtą takelį ištiesti prie Vytauto Didžiojo skulptūros. Man atrodo, kad jis patenkintas šiuo darbu, prie kurio audimo prisidėjo tūkstančiai lietuvių. Takelį iš vasaros žolynų audė ir mūsų tautiečiai, suvažiavę iš viso pasaulio į Dainų šventę Vilniuje“, – prisiminė Žolinčių akademijos prezidentė Danutė Kunčienė – šio neįprasto takelio sumanytoja (Apie projektą „Takelis Lietuvai“).

Lietuvos pasiekimus užrašo agentūra „Factum“ patvirtino, kad metus laiko žmonių, kartu su žolinčiais, rankomis austas takelis yra ilgiausias šalyje. 38,83 metrų kilimui sukurti naudotos 1000 pavadinimų žolės, surinktos Lietuvos pievose. Net 213 rūšių žolynų ir augalų takeliui padovanojo Dubravos arborėtumas.

Gal šį pasakojimą apie liaudies epo kūrimui prilygstantį darbą pradėkime nuo laimingos pabaigos. 2010 metų sausio viduryje, kai naujo gyvenimo viltis vėl atneš jaunas Mėnulis, šis stebuklingas žolynų takas atkeliaus į Kretingos vienuolyną ir ten pasiliks Tėvo Ambrozijaus (Jurgio Pabrėžos) atminimui skirtoje erdvėje.

Iš medumi ir lauko gėlėmis kvėpiančių žolynų, medžių šakelių, javų ir linų stiebelių išaustas Lietuvos žolynų Takas, kuriuo kažkada žoliaudami braižiojo Jurgis Pabrėža, Vincas Kudirka, Jonas Basanavičius, Vydūnas, Stasys Šalkauskis, Antanas Maceina, Eugenija Šimkūnaitė, tėvas Stanislovas... – didieji žolinčių, mokytojai...

Tūkstančio žolių takelis bus ilgaamžis ir ypatingas, nes vysdami pievų augalai skleidžia nenusakomus aromatus, o sudžiūvę įgauna neįprastas spalvas.

O dabar papasakokime visą gražią šio Takelio Lietuvai kūrimo istoriją.

Takas Lietuvos tūkstantmečio proga

Lietuvos vardo tūkstantmečio žolynų takelį „Žolinčių akademijos“ prezidentė Danutė Kunčienė pradėjo austi dar 2009 metų sausio mėnesį ir šiame neįprastame kūrybos procese pakvietė dalyvauti kauliečius, visus Lietuvoje ir už jos ribų gyvenančius žolinčius ir žolininkus, sveikos gyvensenos propaguotojus, bendruomenes, pavienius žmones.

Šios idėjos sumanytojos ir iniciatorės tikslas – bendromis jėgomis išausti žolynų takelį iš tūkstančio pavadinimų augalų, žaliuojančių Lietuvos laukuose ir pievose. Jis buvo audžiamas iš gabalėlių, kurie metų pabaigoje buvo sudurti.

Sausio 20 dieną 2 valandą dienos Danutė Kunčienė padarė pirmuosius takelio užmetimus ir išaudė pirmuosius žingsnelius iš savo pušelės šakelių. Pirmiausia gimė rėmelis ir siūlų tinklis. Takelio matmenys nuo siūlo iki siūlo 50 cm (tai užmetimo plotas) ir po 5 cm iš abiejų pusių užleisti. Jau apdailinus jo plotas – 60 cm.

Pirmiausia buvo jaustos pušies, beržų šakelės, mėlynių, gervuogių stiebeliai, sedulos ir karklo vytelės. Tai buvo pradžia. Tai buvo lyg ištakas, maža verdė. Vėliau, kai į Takelį sutekėjo galinga žolynų, žmonių palinkėjimų, sakralių palaiminimų energija, jis tapo lyg didžiulė galinga upė, gyvas, lyg mūsų Nemunas.

Danutė su savo vyru apvažiavo visą Lietuvą, aplankė 36 šventes 2009 metų vasarą, ir visur audė, vaišino visus audėjus savo kepta duona. Pavasari dažnai ausdavo vakarais, kai čiulbėdavo lakštingalos. Danutė pasakoja, kaip smagu audžiant būdavo pajusti, koks švelnus ir lankstus yra augalas. Prisi-

mena, kai pristatė Žolynų takelį Karo muziejuje, tai buvo kalbama, kad žolynas yra stipresnis už visa, kas gyva. Net po niokojančio karo, kai viskas būdavo nu-niokota, tai žolė prisikeldavo pirmiausia. Tas Takelio audimas, tai buvo grynai širdžių projektas, niekieno nefinansuojamas.

Yra daug pasakojimų, kaip buvo audžiama. Pirmiausia tai reikėjo į augalą įkalbėti palinkėjimus, o jau tada jį jausti. Vienam vaikui, kai audė vaikų darželyje, tai niekaip nesisekė gražiai medžio lapelio sulankstyti prieš įaudžiant. Jis apsisverkė. Tada jam pasakė, kad jo lapas labai retas, nes yra su briliantu (ašara). Tai jis ir nudžiugo, nurimo.

Pamena epizodą, kaip kareiviai laukė eilėje per lietuvių, kad galėtų ir savąsias smilgas jausti. Jiems tai buvo labai svarbu.

Danutė Kunčienė pasakoja, kad prieš kiekvieną šventę buvo parengiamas specialus rėmas, panašus į audimo stakles. Kai jis visas užpildomas, gaminamos naujos „staklės“ ir audžiama toliau. Austi buvo kviečiami visi norintieji. Į šventes atsivežamos „staklės“ ir glėbiai augalų. Priėjusiam žmogui siūloma pabandyti austi. Daugelis nudžiugdavo įsitikinę, kad tai daryti paprasta – tereikia žolyno šakelę įterpti tarp siūlo ir spustelėti pirštais.

Takelio Lietuvai audimo kronika

Yra užrašyta, nufotografuota, nufilmuota. Žmonės audžia pasipuošę, pakiliai nusiteikę, laiminami augalai, sakomos prakilnios mintys. Štai Birštone ruošiasi austi garsiausias Lietuvos alpinistas Vladas Vitkauskas. Jis savo rankas pirmiausia tarsi pašventina, prisiliesdamas prie gintarų. O štai Takelis audžiamas Žiedų šventėje Pažaislyje. Klubo floristė Staselė Gideikienė – prie išausto takelio iš 39 pavadinimų augalų. Floristė dekoratorė Rita Bagdzevičiūtė moko, kaip austi takelį. Takelis audžiamas Ūkininkų sąjungos 70-dešimtmečio minėjime; audžia Žemės ūkio ministras Kazimieras Starkevičius. O čia Žolynų šventė Vilniaus botanikos sode. Audė Vilniaus universiteto botanikos sodo darbuotojai, Draugų klubas, Vilniaus Tremtinių, Vydūno draugijų atstovai, Medininkuose žuvusiųjų atminimui audė šeimos nariai ir Žolynų šventės dalyviai. 50 pavadinimų augalų jausta.

Štai Takelis tiesiamas Kintuose, Marių šventėje. Jis buvo pradėtas austi pavasarį Vydūno garbei surengtoje šventėje apie sveiką gyvenseną, o į Marių šventę, Kintus, kur gyvena Vydūnas, atvežtas jau vasarą. Norinčių jausti savo mintis ir jausmus į Lietuvos tūkstantmečio takelį – net eilės susidarė. Kas ajerą, kas beržo šakelę, kas smilgų kuokštelį. „Svarbiausia austi su meile, negalvojant apie blogus dalykus“, – mokė Žolinčių akademijos prezidentė Danutė Kunčienė. Takelis audžiamas Kernavėje Gyvosios archeologijos dienose ir Tūkstantmečio dainų šventėje. Jaudinanti Takelio diena Pažaislyje, kur Pirmosios Komunijos proga audė Iveta ir Matas, bei jų artimieji... O šit Takelis nukeliavo į jaunųjų sveikuolių žolinčių stovyklą pas garsiąją žolininkę Jadvygą Balvočiūtę. O štai žolinčiai brenda skaidriu ežero vandeniui ir įaudžia Eisetų ežero augalus. Ypač gausu audėjų ir prašmatnių svečių, kai takelis audžiamas Dvaro šventėje Kretingoje. Čia ir Lietuvos bajorų karališkosios sąjungos senato nariai, ir Brolis pranciškonas Bernardas, žavios Jaunosios grafaitės ir Kretingos rajono meras Juozas Mažeika, „Jūra. More. Sea.“ žurnalo leidėja Zita Tallat-Kelpšaitė,

„Pajūrio naujienų“ redaktorė Vitalija Vitkauskienė, Rajono bendruomenių asociacijos pirmininkė Bronė Buivydienė... Takelis atkeliaavo į Žolinės šventę Punske, Baltijos kelio 20-ųjų metinių paminėjimo akciją. O čia jau seminare „Senoji baltų kultūra“ Lopačiuose. Biručių šventė Palangoje Takelį audė apie 130 Lietuvos Biručių ir kitų šventės dalyvių... Takelio audimas su Kauno apskritys Aklųjų ir silpnaregių mokymo centro vaikais ir mokytojais. Neliko nuskriausti jokio amžiaus vaikai – Takelis audžiamas lopšelyje-darželyje „Pušynėlis“. Kiekvienas lapelis, jaustas į tūkstantmečio takelį, turi vardą, o vardai: Jonas, Dominykas, Rokas, Paulius, Dovydas, Kamilė, Rugilė, Laura ir daug kitų gražių, nuostabių vardų... Buvo takelio kūrimo istorijoje ir didelių dovanų. 213 pavadinimų augalų takelio audimui surinko ir dovanų Kauno Dubravos eksperimentinės mokomosios

Danutė Kunčienė Vytauto Didžiojo Karo muziejuje laiko rankose 1000 jaustų augalų sąrašą.

Vydo Kunčiaus nuotr.

miškų urėdijos arboretumo viršininkė Valerija Baronienė. Takelis iš Vlodo Karpavičiaus darželio augalų irgi gausiai apdovanotas.

Taigi *Takelis Lietuvai* nuaustas ir padovanotas. Bet jaučiu, kad skaitytojams dar lyg kažko trūksta, jie tikrai norėtų daugiau sužinoti apie tuos žmones, kurie, pamilę Lietuvą, ėmėsi tokių gražių, kvėpiančių, uždegančių darbų. Tai būtų mūsų pasakojimas apie Lietuvos žolinčius ir apie jų dangiškąjį globėją Tėvą Ambrozijų.

Kas ta Žolinčių akademija?

Kelias į šį klubą suvedė žmonės neatsitiktinai. Jie kaip sveikatos lektoriai dalyvavo (ir tebedalyvauja) savo bendruomenėse: Lietuvos vegetarų, Lietuvos „Žinijos“ draugijose, Lietuvos sveikuolių sąjungoje ir kitur.

Klubas praėjo neformalų laikotarpį kaip sambūris „Panemunių žolinčiai“. Jie žmonėms kalbėjo apie liaudies mediciną, siūlė liaudiškas kūno priežiūros priemones. Priminė žmonėms kasdienės sveikatos palaikymo kultūrinį paveldą, gautą iš Tėvo Ambrozijaus, (Jurgio Pabrėžos), Vydūno, Eugenijos Šimkūnaitės ir kitų šviesuolių.

Tikruoju sambūrio krikštytoju tapo Tėvas Stanislovas. Tai įvyko 2004 metais Paberžėje. Tėvas Stanislovas pasakė ilgą ir išpūdingą kalbą, ragino tęsti Tėvo Ambrozijaus „Augalų taisliu“ paliktus darbus, skleisti Eugenijos Šimkūnaitės etninės liaudies medicinos lobyną surinktus spindulius. Tėvas Stanislovas pasiūlydė į savo saugomų vyskupo Motiejaus Valančiaus raštų ir maldaknygių puslapius ir pasakė, kad dar Didžiojo Vyskupo laikais Lietuvoje darbavosi tokie žmonės, kokius jis dabar mato prieš save. Tik jie tautoje tada buvo vadinami „žolinčių“ vardais. Taip ir atsirado *Žolinčių akademija*. Tėvo Stanislovo palaimintos „Panemunių žolinčių“ dienos susiliejo su sakralinėmis Pažaislio vienuolyno ir Punsko lietuvių Žolinės šventėmis.

Ir visiems būna smagu, kai po iškilmingų pamaldų žmonės renkasi prie žolininkės Jadvygos Balvočiūtės arbatų, „Šeiminkinių šeiminkinės“ diplomais tituluotos Danutės Kunčienės Baltų duonos, įvairių natūralios kūno priežiūros reikmenų iš bičių vaško, pikio, žolių ir mineralų.

Žolinčių akademijos steigėjai – ilgą gyvenimo ir žmogaus galimybių pažinimo kelią praėję žmonės. Vyriausia amžiumi bei moksliniais laipsniais ir var-

Nukelta į 8 psl.

Tūkstantmečio žiedai

Atkelta iš 6 psl.

vardais – doc. dr. Ksavera Vaištarienė. Ji ilgametė Lietuvos vegetarų draugijos vadovė, mitybos reikalų ekspertė. *Žolinčių akademijos* siela ir intelektualinis variklis – Danutė Kunčienė, buvusi medicinos darbuotoja, išradinga sveikos gyvensenos propaguotoja, įvairių sveikatinimo švenčių organizatorė, išleidusi įspūdingą savo autorinių receptų knygą, Panemunės bendruomenės sveikatos mokyklėlės „Sermukšnelė“ įkūrėja ir vadovė. Jos atrama ir ramstis – vyras Vidas Kunčius, ne tik techninis pagalbininkas, bet ir grūdų duoną kepti ar vaistinių šaknų preparatams ruošti technologas. Be jo pagalbos neįmanoma pasiekti nei Paberžės, nei Punsko, nei tolesnių vietų... Dar viena *Žolinčių akademijos* steigėja – jauna asmenybė, jautriai jaučianti žolynų pulsą, svetingai atverianti vartus į sakralinę Pažaislio vienuolyno erdvę – sesuo Renata (Vanagaitė). Kitoms seserims talkinant, ji kuria ir puoselėja vienuolyno sklypelyje retų ir neretų, bet nuo seno čia užsibuvusių, vaistingųjų augalų sodelių, juodauogių šėivamedžių krūmus, išbando pagal autorinius receptus sukomponuotus naminius preparatus kūnu prižiūrėti. Sesuo Renata yra sukūrusi ir „Žolinčiaus malda“: *Ateinu pas Tave su dėkingumu už kiekvieną Žemės Žolyną. Už nesuskaičiuojamas žoles, augusias nuo pat Pasaulio pradžios ir augsiančias iki Paskutiniosios Dienos. Už jau išnykusias vaistažoles. Ateinu dėkoti už žoleles, kurias žinoję ir kuriomis naudojėsi manieji Protėviai. <...>. Na, ir penktasis steigėjas (antrasis pagal amžių) – Jonas Skonsmanas, mokėsis botanikos, fiziologijos, anatomijos, patologijos, toksikologijos ir kitų akademinų disciplinų veterinarijos gydytojo diplomui įgyti, baigęs aspirantūrą mikrobiologijos-virusologijos srityje, todėl jam pripažintas biomedicinos mokslų daktaro laipsnis. Jau gerą dešimtmetį jis – Lietuvos „Žinijos“ draugijos narys-lektorius, veda natūropatinės savipagalbos kursą, gamina vaško liejinius kūnu prižiūrėti, augina retus augalus, globoja natūralias vaistinių augalų augimvietes.*

Žalioji judėjimas aiškina žmonėms apie galimybes būti sveikais kuo mažiau teršiant gamtą ir savo kūną cheminiais vaistais, sveikai ir laimingai gyventi, atskleisti naujus sugebėjimus, išmintingai sumąstyti ir išmoningai parodyti drąsias savo iniciatyvas,

tolerantiškai bendrauti ir padėti vienas kitam įgyvendinti savo sumanymus.

O viso šio gražaus judėjimo dangiškasis globėjas, kuriam ir padovanotas *Takelis Lietuvai* – Tėvas Ambrozijus. Apie jo gyvenimą ir darbus – kita mūsų pasakojimo dalis.

Jurgis Pabrėža

Tėvas Jurgis Ambrozijus (Ambraziejus) – Jurgis Pabrėža gimė 1771 metų sausio 15 dieną Lenkimų parapijos Večių kaime (Skuodo r.). Mokėsi Kretingos vidurinėje mokykloje, o nuo 1792 metų studijavo Vilniaus universitete, kur mokėsi istorijos, medicinos, botanikos, chemijos, teisės ir teologijos dalykų. Buvo įsitraukęs į Tado Kosciuškos vadovaujamą sukilimą.

Po 1794 metų sukilimo grįžo į Žemaitiją ir porą metų mokėsi Varnių kunigų seminarijoje. Ją baigęs, 1796 metais buvo iššventintas į kunigus.

Kunigavo įvairiose Žemaitijos parapijose. Daug keliavo – rinko istorinę, etnografinę medžiagą, botanikos eksponatus. Visoje Žemaitijoje buvo pagarsėjęs kaip puikus pamokslininkas.

Gyvendamas Kartenoje, kunigas Jurgis Pabrėža 1816 metais apsisprendė tapti pranciškonų vienuoliu tretininku. 1817 metų gruodžio 9 dieną jis padarė įžadus, gavo pranciškono abitą bei vienuolišką Tėvo Ambrozijaus vardą ir apsigyveno Kretingos vienuolyne.

Rašė savotišką filosofinį veikalą „Ryžtai“, kuriame sistemindavo gyvenimo principus. Parengė apie 50 darbų botanikos tema, tarp jų didžiulį enciklopedinį leidinį „Taislius auguminius“, kur apibūdino 643 augalus. Pats autorius rinko pinigus jam išleisti, tačiau publikuotas jis buvo tik 1900 m. Amerikoje. Surinko herbariumą (~ 800 augalų rūšių), kurio didelė dalis XX a. pr. išvežta į Odensės universitetą, o likusioji dalis (238 lapai) 1930 m. perduota Vytauto Didžiojo universitetui. Pirmasis sukūrė žemaitišką botanikos terminologiją. Taip pat gydė žmones; iš viso yra išlikę 17 jo rankraščių, kuriuose aprašomos ligos, jų simptomai, gydymas.

Talkino leidžiant istorinius veikalus. Produktivus bendradarbiavimas vyko su Simonu Daukantu ir vyskupu Motiejumi Valančiumi. Yra likęs negausus literatūrinių veikalų palikimas. Kunigas Jurgis Pabrėža daug laiko skyrė savo asmenybės ir dvasios to-

bulinimui, apaštalavimo darbams. Taip pat jis rašė eilėraščius žemaičių tarme ir lenkų kalba, užrašinėjo žemaičių ir latvių liaudies dainas, kurias siuntė Simonui Daukantui.

Kaip rašo Julius Kanarskas, didžiausią savo gyvenimo dalį Jurgis Pabrėža pašventė botanikos ir medicinos mokslams. Viename laiške jis rašė: „Dar vaikas būdamas pamėgau augalus, juos sodinau, ravėjau ir su jais žaidžiau. Norėdamas pažinti jų savybes, darydavau tinktūras“ (Jurgis Pabrėža 1771–1849. Vilnius 1972, p. 8–9). Savo žinias kunigas J. Pabrėža stengėsi pritaikyti praktikoje. Jis gamino vaistus, mokė žmones pažinti vaistažoles ir naudoti jas gydymui, lankė ligonius, priiminėjo ir gydė juos vienuolyne.

Daugelis Kretingos miesto gyventojų laiko tėvą Ambraziejų šventuoju, lanko jo kapą, meldžia jo užtarimo nuo ligų ir nelaimių. Broliai pranciškonai dar prieš karą ant kunigo kapo pastatė koplytelę ir pradėjo rinkti medžiagą J. Pabrėžos beatifikacijai.

Į Kretingą sugrįžę vienuoliai pranciškonai 1991 metų sausio 12 dieną surengė konferenciją-minėjimą, skirtą Tėvo Ambrozijaus – Pabrėžos beatifikacijos bylai atnaujinti. 1993 metais skverelyje priešais pranciškonų vienuolyną ir bažnyčią kretingiškiečiai pastatė kunigui Jurgiui Pabrėžai paminklą, kurį sukūrė skulptorius Algirdas Bosas iš Klaipėdos.

Tais pačiais metais Lietuvių katalikų mokslo akademija Romoje išleido Tėvo Viktoro Gidžiūno parašytą monografiją „Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771–1849)“, išsamiai pasakojančią apie šio švento Žemaitijos sūnaus gyvenimą ir darbus. Joje Lietuvos pranciškonų provincijolas Tėvas Placidus Barius apibūdina Jurgį Pabrėžą kaip išvalgų mokslininką, jautriasielį gydytoją, aistringą savo krašto kalbos ir istorijos mylėtoją, minias uždegantį oratorių ir pamokslininką, pavyzdinę dvasininką, kurio svarbiausias gyvenimo tikslas – diegti Kristaus Evangeliją ir visomis galiomis bei talentais tarnauti žmonėms.

Tiesa, rašoma, kad žmonės labai mėgo ir Tėvo Ambrozijaus rašomus eilėraščius. Tie eilėraščiai yra išlikę ir užrašyti. Tai žmogus, pelnytai gavęs dėkingų ainių dovaną iš Lietuvos žolynų.

Parašiusi apie šias pilietines iniciatyvas, esu dvasiškai pakiliai nusiteikusi. Ir galvoju, kad esu laiminga, jog su Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiu visi darbai nesibaigė, nes juk tie šviesūs žmonės ir toliau gyvena šalia mūsų. Ir jie tikrai sukurs dar daug gražių dalykų. Manau, kad ir mes patys tvirtai laikysimės šio šviesaus kelio. □